

УДК 371.134

Олександр ДІДЕНКО

доктор педагогічних наук, професор,
Національна академія Державної прикордонної служби України,
імені Богдана Хмельницького, Хмельницький, Україна
ORCID ID 0000-0002-7900-6047
didenko.alexandr69@gmail.com

Ігор КОЗУБЦОВ

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу,
Військовий інститут телекомунікацій і інформатизації
імені Героїв Крут,
Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-7309-4365
kozubtsov@gmail.com

ПРОФЕСІЙНІ ВИМОГИ ДО ОФІЦЕРСЬКОГО СКЛАДУ СИЛ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Проблема поліпшення якості професійної підготовки курсантів у вищих військових навчальних закладах є предметом посиленої уваги науково-педагогічних працівників, науковців-практиків та безпосередніх керівників підрозділів і органів сил сектору безпеки та оборони. Нині має місце дискусія серед експертного середовища щодо якості підготовки офіцерів у ВВНЗ, їхньої готовності до виконання професійних та управлінських функцій після дострокового випуску, оскільки частина молодих офіцерів виявилася недостатньо підготовленою у професійному та психологічному плані до

© Діденко О., Козубцов І.

самостійного виконання завдань за посадовим призначенням в умовах бойових дій. Мета статті полягає в узагальненні матеріалів емпіричного дослідження щодо стану підготовки молодих офіцерів у ВВНЗ, їхньої участі у бойових діях, сучасних вимог до них з урахуванням умов військового стану та на цій основі формулювання актуального переліку професійно-особистісних якостей офіцерів сил сектору безпеки та оборони. Для досягнення мети узагальнено результати досліджень та публікацій, проведено опитування військово-вслужбовців; обґрунтовано сучасні вимоги до професійно-особистісних якостей офіцерів сил сектору безпеки та оборони, які потрібно формувати у ВВНЗ. У дослідженні брали участь військово-вслужбовці – учасники сил сектору безпеки і оборони. З'ясовано, що професіоналізм офіцера сил сектору безпеки і оборони України значною мірою залежить від якості та результативності процесу його підготовки у ВВНЗ. Зроблено висновок, що перед вищою військовою школою на сучасному етапі реформування системи військової освіти постали складні та відповідальні завдання, тому необхідно налагодити адекватний процес професійної підготовки офіцерських кадрів, що відповідає новій структурі та завданням сил сектору безпеки й оборони України, реальним можливостям держави. Цей процес повинен забезпечити підготовку офіцерів з високими професійними якостями, готових будь-якої миті стати на захист суверенітету та державних інтересів України та відповідати сучасним вимогам. Виконання бойових завдань, а також організація повсякденної діяльності потребує адекватної системи кадрового менеджменту сектору безпеки і оборони України, побудованому на командно-розпорядчому підході. Офіцер сил сектору безпеки і оборони України в першу чергу має бути провідним топменеджером відповідного рівня управління.

Ключові слова: офіцерський склад; професійні вимоги; сили сектору безпеки та оборони; вищий військовий навчальний заклад; професійна підготовка; компетентність.

1. ВСТУП

Проблема поліпшення якості професійної підготовки курсантів у вищих військових навчальних закладах (далі – ВВНЗ)

з початком повномасштабної військової агресії російської федерації проти України стала предметом посиленої уваги представників науково-педагогічного складу, науковців-практиків та безпосередніх керівників підрозділів і органів військового управління сил сектору безпеки й оборони. Відповідно до статті 64 Конституції України, статей 121, 20 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”, Указу Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 “Про введення воєнного стану в Україні” та розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2022 р. № 181 “Питання запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні” Кабінет Міністрів України видав Розпорядження № 190-р від 28 лютого 2022 р. “Про проведення в 2022 році дострокових випусків курсантів (слухачів) випускних курсів вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти та закладів фахової передвищої військової освіти, закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, що належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ та Державної служби з надзвичайних ситуацій”. Механізм прискореної підготовки і дострокового випуску офіцерів з подальшим призначенням їх на первинні офіцерські посади у військові частини передбачено програмою підготовки офіцерів ВВНЗ у чітко визначених випадках. Водночас актуалізувалося питання щодо якості підготовки офіцерів у зв’язку з процедурою прискореної підготовки і дострокового випуску.

Постановка проблеми. Нині має місце дискусія серед експертного середовища щодо якості підготовки офіцерів у ВВНЗ, їхньої готовності до виконання професійних та управлінських функцій після дострокового випуску, оскільки частина молодих офіцерів виявилася недостатньо підготовленою у професійному та психологічному плані до самостійного виконання завдань за посадовим призначенням в умовах бойових дій. Доводиться констатувати, що мають місце певні суперечності, зокрема:

між потребами сил сектору безпеки і оборони України у підготовці високоефективних офіцерів-лідерів, здатних до прийняття виважених, рішучих командирських рішень – з одного боку та змістом професійної

підготовки офіцерів у ВВНЗ, яка потребує осучаснення у контексті практичних рекомендацій щодо участі особового складу в бойових діях, – з іншого боку;

необхідністю високого рівня мотивації, стресостійкості офіцерського складу в умовах бойових дій, ситуаціях, пов'язаних з високим ризиком для життя та реальним станом психологічної готовності молодих офіцерів до дій в умовах воєнного стану;

вимогами, що висуваються до системи і змісту військової освіти України стандартами НАТО та невідповідністю традиційної освітньої практики підготовки курсантів у ВВНЗ до дій в умовах бойових зіткнень і ризику для життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У публікаціях [1] В. Телелима та Ю. Приходька представлено сучасний стан і тенденції розвитку військової освіти провідних країнах, обґрунтовано її вплив на обороноздатність держави. Це спонукало до вивчення особливостей військової освіти в системі безпеки і оборони держави [2] та пошуку перспективи вдосконалення підготовки військових фахівців залежно від сучасних форм і видів збройної боротьби [3]. Зважаючи на попередні наукові здобутки, автори підтвердили важливість ролі в системі підготовки військових фахівців зворотного зв'язку через системи моніторингу та адаптації до нових викликів (форм і видів збройної боротьби) [4].

Військову освіту Ю. Пунда визначає як головну інвестицію в розвиток людського капіталу сектору безпеки і оборони України [5]. О. Діденко робить висновок, що соціально-економічні та воєнно-політичні умови, в яких опинилася українська держава вимагають їх урахування щодо переосмислення змісту професійного виховання майбутніх офіцерів. Йдеться про те, що потрібно здійснити ревізію форм і методів професійного виховання курсантів та експертну оцінку його змісту з позицій європейського досвіду підготовки армійських офіцерів, співробітників правоохоронних органів та досвіду проведення анти-терористичної операції на Сході України [5]. О. Заболотний, А. Зельницький, В. Оліферук та Н. Шабатіна стверджують, що важливими чинниками високої обороноздатності держави є кадровий потенціал сил сектору безпеки і оборони та якість вищої військової освіти є [7].

Загалом автори ведуть мову про недостатню спроможність традиційної системи вищої військової освіти забезпечити підготовку офіцерів з високими морально-діловими якостями до майбутньої військово-професійної діяльності в умовах бойових дій, що потребує обґрунтування актуальних вимог до професійно-особистісних якостей офіцерів сил сектору безпеки та оборони.

Мета дослідження полягає в узагальненні матеріалів теоретичного аналізу та емпіричного дослідження щодо стану підготовки молодих офіцерів у ВВНЗ, сучасних вимог до них з урахуванням умов військового стану, їхньої участі у бойових діях та на цій основі формулювання актуальних вимог до професійно-особистісних якостей офіцерів сил сектору безпеки та оборони.

Для досягнення мети поставлено та вирішені такі завдання:

- 1) узагальнити сучасний стан досліджень та публікацій;
- 2) обґрунтувати сучасні вимоги до професійно-особистісних якостей офіцерів сил сектору безпеки та оборони, які потрібно формувати у ВВНЗ.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основні поняття (сектор безпеки і оборони, склад сектору безпеки і оборони України, сили безпеки), що використані в дослідженні, відповідають визначенням, наведеним в Законі України “Про національну безпеку” [8].

3. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження проведено в період з березня по червень 2022 року з власної ініціативи як в стаціонарних умовах (м. Київ, м. Хмельницький), так і в польових умовах у районах ведення бойових дій.

У дослідженні брали участь військовослужбовці – учасники сил сектору безпеки і оборони (Збройні Сили України, Державна прикордонна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Національна гвардія України, Національна поліція України), зокрема генерали (4 особи), старший офіцерський склад (40 осіб), молодший офіцерський склад (40 осіб), сержантський склад (40 осіб) та рядовий склад (105 осіб).

Для одержання інформації використано методи усного опитування респондентів. Виявлено, що старші та молодші офіцери часто намагалися ухилитися від відповідей. Можемо припустити, що це пов'язано з визнанням власного непрофесіоналізму щодо дій в умовах воєнного стану. Найбільше відвертими щодо відповідей на запитання були респонденти з числа сержантського та рядового складу, які прагнули об'єктивно оцінити рівень підготовки офіцерського складу, свій професійний рівень підготовки та свідомо виявляли бажання його підвищити.

Узагальнення результатів дослідження дозволило зробити висновок, що у середньому близько 30 % молодих офіцерів мають недоліки у підготовці до командно-штабної (організаторської, управлінської) діяльності, ще 32 % – до інженерно-експлуатаційної та 38 % – до роботи з персоналом, зокрема щодо морально-психологічного забезпечення службово-бойової діяльності. Аналіз відгуків щодо якості та повноти виконання посадових обов'язків випускниками ВВНЗ, які завершили навчання у 2022 році, засвідчили, що позитивну характеристику отримали понад 68 % випускників, на задовільному рівні виконують посадові обов'язки 21 %, а близько 1 % мають суттєві недоліки та не користуються авторитетом серед підлеглих.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Не викликає сумнівів той факт, що діяльність офіцерів сил сектору безпеки та оборони характеризується постійною небезпекою і ризиком для життя, вимагає від них мужності, витримки, здатності долати страх, готовності до самопожертви. У зв'язку з цим офіцери перш за все мають володіти високим рівнем свідомості, патріотизму, готовністю виконати свій обов'язок перед Батьківщиною за будь-яких умов, зокрема і під час воєнних дій.

Результати узагальнення вимог до офіцерського складу, які містяться у нормативно-правових документах, що регламентують професійну підготовку офіцерського складу у ВВНЗ, а також опитування респондентів дослідження щодо найважливіших для офіцера професійно важливих якостей, урахування рекомендацій, що містяться

у відгуках на офіцерів – випускників ВВНЗ, дозволяють зробити висновок, що важливе значення у бойових умовах мають високі волевольності та організаторські здібності офіцера. У будь-якій найскладнішій обстановці він зобов'язаний безперервно і твердо керувати підлеглими, підтримувати у них високий бойовий дух, подавати приклад безстрашності, надихати і бути лідером.

Щоб перемогти сильного, технічно оснащеного супротивника, офіцер має бути професіоналом найвищого класу. Основу його підготовки становлять міцні знання стратегії та тактики військового мистецтва, висока польова та повітряна підготовка й морський вишкіл.

Офіцер повинен уміти творчо мислити, швидко оцінювати обстановку, вміти аналізувати та розгадувати задум супротивника, оперативно приймати правильні управлінські й технічні рішення. Досягнення перемоги у збройній боротьбі ґрунтується на застосуванні новітніх досягнень науки та техніки. Саме тому офіцер сил сектору безпеки та оборони повинен бути в курсі інновацій і намагатися впроваджувати їх у свою практику.

Кожному офіцеру сил сектору безпеки та оборони необхідно мати високу технічну підготовку, досконало знати і вміти застосовувати на практиці озброєння і військову техніку у різних умовах, розумітися на принципах роботи сучасних засобів управління та зв'язку, включаючи автоматизовані системи управління.

Офіцери сил сектору безпеки та оборони повинні характеризуватися дисциплінованістю та старанністю. Внутрішня зібраність, готовність точно та своєчасно виконати наказ є запорукою успішного вирішення поставлених завдань.

Доводиться констатувати, що водночас з удосконаленням техніки та озброєння постійно скорочуються бойові нормативи та терміни бойової готовності. Це зумовлює інтенсивне зростання темпів навчання, що, своєю чергою, спричиняє стресові стани в офіцерів. З огляду на це підвищуються вимоги до внутрішньої мобілізованості, психічної стійкості офіцерського складу.

У відгуках на офіцерів часто є побажання звернути увагу під час навчання у ВВНЗ на формування таких якостей, як відповідальність,

самостійність і рішучість, що мають важливе значення в бойових умовах.

Військова служба вимагає, щоб офіцер не тільки володів знаннями та вміннями, а й обов'язково був фізично загартованим і витривалим. Адже він повинен стійко переносити обмеження військової служби та труднощі бойової обстановки, зберігати високу працездатність, чіткість і ясність мислення в екстремальних ситуаціях за великих психологічних та фізичних навантажень.

Бойова готовність військових формувань сил сектору безпеки та оборони багато в чому залежить від уміння офіцерів навчати та виховувати підлеглих. Для цього він повинен мати широку ерудицію і високий культурний рівень, знати основи військової педагогіки та психології, а також володіти такими особистісними якостями, як відданість і самовіддане служіння Батьківщині; мужність та відвага, близькість до народу, солдата, прагнення до перемоги, творче ставлення до навчання військ та розвиток "науки перемагати", фізичне та духовне самовдосконалення, працьовитість та цілеспрямованість.

Соціально-економічні, політичні та духовні зміни, що відбуваються в Україні й у секторі безпеки та оборони, сприяють формуванню нових вимог до освіти, навчання та виховання офіцерських кадрів у ВВНЗ [3]. Нині підвищуються вимоги до сучасного офіцерського корпусу сил сектору безпеки та оборони, пріоритетне місце посідають високий професіоналізм та компетентність випускників ВВНЗ, їхні правові та духовно-моральні позиції, гуманізм та всебічний розвиток. Йдеться не тільки про глибоке знання військової справи, практичні навички та вміння, військово-професійну майстерність. Як відомо, можна бути чудовим фахівцем, але ставитись до виконання службових обов'язків без душі, формально. Сучасний офіцер сектору безпеки та оборони повинен мати високу військово-професійну культуру, яка включає, крім посадової і службової, ще й духовно-моральну складову.

Однією з головних вимог є юридична законність професійної діяльності офіцера сил сектору безпеки і оборони України, яка передбачає здійснення посадових обов'язків лише на правовій основі. У цій вимозі закладено, з одного боку, суворе та безумовне виконання

порядку та правил проходження офіцерської служби, відповідальність за доручену справу, з іншого – створення умов для реалізації наданих законами прав, пільг та переваг.

Важливими вимогами до офіцерів є гуманізм і повага до особистості військовослужбовця. Радянське гасло “перемога за будь-яку ціну” нині, на щастя, відійшло у минуле. Сьогодні ВВНЗ має забезпечувати гарантований розвиток ініціативи майбутніх офіцерів, таланту, професійних навичок, творчих здібностей; здобуття фундаментальної освіти, максимальне задоволення інформаційних потреб, створення можливостей та необхідних умов для військово-професійного зростання та просування по службі відповідно до особистих заслуг. Основою вимоги рівних можливостей для професійного та службового зростання, дотримання єдиного статусу військовослужбовця усіма посадовими особами є законодавче закріплення положення про те, що кожен офіцер має право просуватися військовою службою на загальних умовах рівності та правових можливостей.

У сучасних умовах важливою вимогою, що висувається до офіцерського складу сектору безпеки та оборони, є формування не просто виконавців, запрограмованих на вирішення стереотипних завдань, а особистостей творчих, здатних до постановки та вирішення військово-професійних завдань конструктивними та нестандартними способами.

Зростають вимоги до випускників ВВНЗ і щодо підвищення їхньої професійної компетентності. Однією з них є формування комунікативної компоненти, яка охоплює знання психології та етики спілкування, оволодіння діловою письмовою та усною мовою рідною й однією або кількома іноземними мовами, вміння розробляти службову документацію та працювати з нею, використовувати комп’ютерну техніку, засоби зв’язку та інформації. Усе це є важливою передумовою розвитку управлінських здібностей курсантів.

Узагальнення результатів опитування респондентів дослідження щодо найважливіших для офіцера професійно-важливих якостей, урахування рекомендацій, що містяться у відгуках на офіцерів – випускників ВВНЗ, дозволяють зробити висновок, що через недостатні

вміння та навички управління підрозділами у мирний час і особливо в бою, а також організації, експлуатації озброєння та військової техніки, підтримки військової дисципліни, наведення статутного порядку процес становлення офіцерів займає значно довший період, що негативно позначається на бойовій готовності військ, завдає шкоди якості навчання та виховання особового складу. Це особливо виявилось під час виконання бойових завдань безпосередню в районах ведення бойових дій і проведення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування повномасштабної збройної військової агресії російської федерації проти України, коли багатьом молодим офіцерам ці недоліки ускладнювали управління підрозділами у складній бойовій обстановці.

Отже, якщо узагальнити основні вимоги до офіцерського складу сил сектору безпеки і оборони України, то очевидно, що випускник ВВНЗ повинен володіти якостями:

кваліфікованого фахівця;

вмілого керівника (топменеджера) підрозділу, організатора всіх видів військово-професійної діяльності у сфері сектору безпеки і оборони України;

кваліфікованого військового педагога, що вміє навчати та виховувати особовий склад.

Результати узагальнення вимог до офіцерського складу, які містяться у нормативно-правових документах, що регламентують цей важливий аспект, а також результати опитування респондентів щодо професійно-важливих якостей офіцера, урахування рекомендацій, що містяться у відгуках на випускників ВВНЗ, дозволяють зробити висновок, що упродовж усього періоду навчання у ВВНЗ підготовка офіцерів для потреб сил сектору безпеки і оборони України має бути спрямована насамперед на формування у них високого професіоналізму, який є основою для успішного виконання ними своїх службових обов'язків як у мирний час, так і в умовах бою. При цьому під професіоналізмом офіцера розуміємо його готовність здійснювати діяльність за певною військовою спеціальністю (групою спеціальностей) з високою якістю, а також його здатність навчати та виховувати підлеглих.

З урахуванням результатів дослідження можна констатувати, що професіоналізм офіцера охоплює такі компоненти:

високу військово-професійну та загальноосвітню підготовку, володіння професійною кваліфікацією, що дозволяють йому впевнено виконувати діяльність за призначенням на всіх рівнях військової кар'єри;

здатність швидко адаптуватися до нових умов та вимог військової служби;

уміння постійно вдосконалювати рівень військово-професійної компетентності, засвоєної впродовж усього періоду служби у силах сектору безпеки і оборони України;

здатність творчо використовувати набуті знання, вміння та навички, застосовувати їх у вирішенні бойових та службових завдань;

навички багатопланової ерудиції та високої всебічної культури, що забезпечують соціальний статус офіцера як високоосвіченої людини та військовослужбовця;

висока професійна мобільність, що характеризується швидкістю перемикання від одного виду діяльності (бойової, експлуатаційної, педагогічної тощо) до іншого;

комунікативні навички, що сприяють ефективному управлінню підлеглими;

уміння аналізувати діяльність підлеглих та свою власну, приймати обґрунтовані рішення та домагатися їх виконання;

високий рівень методичної і методологічної культури [9];

готовність брати на себе відповідальність за прийняте командирське рішення, а в разі виявлення низької його ефективності, що може призвести до негативних наслідків, мати силу власної мужності на скасування раніше прийнятого рішення (наказу);

Офіцер сил сектору безпеки і оборони України несе високу особисту відповідальність [8]:

за бойову готовність підрозділу;

успішне виконання особовим складом бойових завдань у різних екстремальних умовах впливу стресогенних чинників середовища і діяльності;

ефективне використання сучасних систем озброєння і військової техніки;

бойову підготовку, виховання, військову дисципліну, морально-психологічний стан особового складу, за його здоров'я і життя;

своєчасне та якісне виконання наказів та розпоряджень командирів і начальників.

Офіцери впродовж служби обіймають низку посад (командир взводу, командир роти, інженер, старший інженер батальйону, начальник штабу батальйону, заступник командира батальйону з виховної роботи, з озброєння, командир батальйону та ін.), що відрізняються за обсягом необхідних військово-професійних знань, умінь і навичок, рівнем відповідальності (за підлеглих, техніку, завдання тощо). Важливим чинником у цьому процесі є набуття досвіду бойової та службової діяльності (за аналогією з безперервною професійною освітою). У цьому разі йдеться про безперервне професійне становлення офіцера, що сприяє формуванню його військової кар'єри та готовності сумлінно виконувати будь-яку посаду, на яку він буде призначений [7].

Основними ознаками безперервної професійної підготовки будуть її цілісність; тривалість (протягом усього періоду служби в секторі безпеки і оборони); універсальність (як основа підготовки воєнного спеціаліста широкого профілю); акцент на самоосвіту, самовиховання, самооцінку; індивідуалізація (враховує наявність та розвиток у офіцерів професійно-важливих здібностей та якостей особистості); стимулювання мотивації до зростання професійної майстерності тощо.

Відповідно до цього підходу підготовка офіцерів у ВВНЗ відіграє значну роль у визначенні їхньої подальшої кар'єри, формуванні основ професіоналізму майбутніх офіцерів, вихованні у них таких важливих якостей, які дозволять їм самоствердитися у майбутній військово-професійній діяльності.

Основними вимогами до військово-професійної підготовки випускників ВВНЗ у морально-психологічному аспекті є володіння такими якостями і здатностями, як:

висока духовність, розвинене почуття патріотизму, офіцерська честь та військовий обов'язок, моральна та психологічна готовність

до захисту Вітчизни, гордість та відповідальність за приналежність до сил сектору безпеки і оборони України (моральний компонент);

розвинене абстрактно-логічне мислення, вміння приймати обґрунтовані рішення у нестандартних умовах бойової обстановки та організувати їх виконання, діяти самостійно в межах наданих їм прав (креативний компонент);

глибокі та різнобічні знання про основи національної та військової безпеки держави, про процеси та явища, що відбуваються у військовій справі, про структуру та бойове застосування підрозділів та частин сектору безпеки і оборони України відповідно до військової спеціальності, про побудову, функціонування та бойове застосування засобів озброєння та військової техніки (когнітивний компонент);

здатність бачити головне у військово-професійній діяльності, чітко визначати цілі та виявляти наполегливість у їх досягненні, здійснювати підбір виконавців та раціонально розподіляти обов'язки між ними, завершувати розпочату справу, контролювати виконання наказів та розпоряджень підлеглими (іманентний компонент);

впевнене володіння озброєнням та військовою технікою, уміння їх експлуатувати та обслуговувати (операційний компонент);

вміння навчати та виховувати підлеглих (комунікативний компонент);

володіння комп'ютерними технологіями для збирання, зберігання, обробки та використання інформації, що застосовується у сфері військово-професійній діяльності;

сила та спритність, уміння долати значні фізичні навантаження, володіння культурою фізичного самовдосконалення (фізіологічний компонент).

Відповідати всьому комплексу означених вимог у повному обсязі можна лише за умов удосконалення системи професійної підготовки майбутніх офіцерів. При цьому її якість залежить і від ідейно-моральної позиції курсантів, їх діалектичного мислення, прагнення до вдосконалення своїх здібностей та професійно-важливих якостей особистості, а також мотиваційної обґрунтованості у вольовій сфері.

Окремо слід вказати на вимоги і до науково-педагогічних кадрів, які не повинні бути лише формальними виконавцями. За кожним навчальним заняттям їм потрібно бачити конкретного курсанта чи слухача. Викладач має з повагою ставитися до кожного курсанта. Сучасний викладач навчального закладу сил сектору безпеки та оборони має бути зразком і прикладом курсантам, які в майбутньому стануть такими або кращими і будуть носіями професійної культури та практиками організації військово-професійної діяльності у секторі безпеки та оборони України [9].

Для формування офіцерів, які б відповідали цим вимогам, в умовах оновленої моделі освітнього процесу у ВВНЗ важливо вдосконалити всі професійні методики та навчальні процедури [10]. Необхідно більше зорієнтувати викладачів і курсантів на відпрацювання творчих елементів професійної діяльності, на індивідуалізацію навчання, а також на особистісний розвиток творчих завдатків курсантів.

Традиційні підходи до навчання здебільшого зорієнтовані на знання, а оволодінню практичними навичками та формуванню особистісних якостей і адекватної поведінки, необхідних для професійної діяльності, уваги приділяється нині менше. Наслідком цього є те, що майбутні фахівці недостатньою мірою вміють використовувати знання для виконання практичних дій [11]. З огляду на це сьогодні вища військова школа має бути зорієнтована на підготовку та випуск особистостей військових професіоналів.

5. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. Професіоналізм офіцера сил сектору безпеки і оборони України значною мірою залежить від якості та результативності процесу його підготовки у ВВНЗ. Перед вищою військовою школою на сучасному етапі реформування системи військової освіти стоять складні та відповідальні завдання. З огляду на це необхідно сформувати адекватний процес професійної підготовки офіцерських кадрів, що відповідає новій структурі та завданням сектору безпеки і оборони України, реальним можливостям держави. Цей процес повинен забезпечити підготовку офіцерів з високими професійними якостями, готових

будь-якої миті стати на захист суверенітету та державних інтересів України та відповідати все сучасним вимогам.

2. Виконання бойових завдань, а також організація повсякденної діяльності потребує адекватної системи кадрового менеджменту сектору безпеки і оборони України, побудованої на командно-розпорядчому підході. Офіцер сил сектору безпеки і оборони України в першу чергу має бути провідним топменеджером відповідного рівня управління.

Практичне значення дослідження полягає у визначенні актуальних вимог до підготовки офіцерів сил сектору безпеки і оборони України у ВВНЗ за результатами аналізу виконання молодими випускниками-офіцерам бойових завдань безпосередньо в районах ведення бойових дій і вжиття заходів щодо забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі й стримування повномасштабної збройної військової агресії російської федерації проти України.

Перспективами подальшого дослідження є обґрунтування моделі підготовки офіцерів сил сектору безпеки і оборони України у ВВНЗ з урахуванням необхідності реформування системи військової освіти.

Список використаних джерел

1. Телелим В. М., Приходько Ю. І. Стан і тенденції розвитку військової освіти у провідних країнах світу в контексті їх обороноздатності. *Збірник наукових праць Військового інституту КНУ ім. Т. Шевченка*. 2012. Вип. № 36. С. 6–17.
2. Телелим В. М., Приходько Ю. І. Військова освіта в системі безпеки і оборони держави. *Наука і оборона*. 2013. № 4. С. 21–28.
3. Телелим В. М., Приходько Ю. І. Підготовка військових фахівців в контексті сучасних форм і видів збройної боротьби. *Збірник наукових праць Військового інституту КНУ ім. Т. Шевченка*. 2013. Вип. № 42. С. 198–210.
4. Телелим В. М., Приходько Ю. І. Моніторинг в системі підготовки військових фахівців. *Збірник наукових праць Військового інституту КНУ ім. Т. Шевченка*. 2014. Вип. № 45. С. 256–265.
5. Пунда Ю. Освіта – головна інвестиція в розвиток людського капіталу сектору безпеки і оборони України. *Наука і оборона*. 2018. № 1. С. 34–40.
6. Діденко О. В. Виклики сучасності, тенденції та проблеми професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників. *Збірник наукових праць*

Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки. 2016. Вип. 1(3). С. 70–81.

7. Заболотний О., Зельницький А., Оліферук В., Шабатіна Н. Кадровий потенціал збройних сил і якість вищої військової освіти: аналіз понять та система зв'язків. *Збірник наукових праць "Військова освіта"*. 2018. № 2(38). С. 92–103.

8. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

9. Таршилова Л. С., Козубцова Л. М., Козубцов І. М. Методологічна культура як складна соціальна характеристика професійної діяльності. *GESJ: Education Science and Psychology* 2022. № 1(62). С. 12–18. URL: <http://gesj.internet-academy.org.ge/download.php?id=3501.pdf&t=1>

10. Ягупов В. В. Методи навчання військовослужбовців. *Збірник наукових праць Військового гуманітарного інституту НАОУ*. 2000. № 4 (17). С. 80–85.

11. Діденко О. В. Особливості впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку майбутніх офіцерів у ВНЗ. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2014. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2014_3_6

Didenko O., Kozubtsov I. PROFESSIONAL REQUIREMENTS FOR OFFICERS IN THE SECURITY AND DEFENSE SECTOR

The problem of improving the quality of professional training of cadets in higher military educational institutions is the subject of increased attention of scientific-pedagogical workers, academic practitioners and direct leaders of units and bodies of the security and defense sector forces. There is currently a discussion going on among experts about the quality of training of officers in higher educational institutions and their readiness to perform professional and managerial functions after their early graduation because some young officers are not professionally and psychologically prepared to independently perform the tasks of their official assignment in conditions of combat operations. The aim of the article is to summarize the materials of an empirical study on the state of training of young officers in higher educational institutions, their participation in combat operations, modern requirements for them taking into account the conditions of martial law and on this basis formulating the current list of professional and personal qualities of officers of the security and defense sector. To achieve the goal, the current state of research and publications is summarized; modern requirements for professional and

personal qualities of officers of the security and defense sector, which need to be formed in universities, are substantiated. The participants in the study were members of the forces of the security and defense sector. It has been found out that the professionalism of an officer in the security and defense sector of Ukraine to a large extent depends on the quality and effectiveness of their training in higher education institutions. It is concluded that the higher military school at the present stage of reforming the system of military education faces complex and responsible tasks, so it is necessary to establish an adequate process of professional training of officer personnel that meets the new structure and tasks of the security and defense sector forces of Ukraine, the real capabilities of the state. This process should ensure the training of officers with high professional qualities, ready at any moment to defend the sovereignty and national interests of Ukraine and meet modern requirements. The fulfillment of combat tasks, as well as the organization of daily activities, requires an adequate system of personnel management of the security and defense sector of Ukraine, built on a command-and-control approach. An officer of the forces of the security and defense sector of Ukraine, first of all, has to be a leading top manager of the appropriate level of management.

Key words: officers; professional requirements; forces of the security and defense sector; higher military educational institution; professional training; competence.

References

1. Telelym V. M., Prykhodko Yu. I. (2012). *Stan i tendentsii rozvytku viiskovoi osvity u providnykh krainakh svitu v konteksti yikh oboronozdatnosti* [State and trends in the development of military education in the leading countries of the world in the context of their defense capability]. *Zbirnyk naukovykh prats Viiskovoho instytutu KNU im. T. Shevchenka*, no. 36, pp. 6–17. [in Ukrainian]
2. Telelym V. M., Prykhodko Yu. I. (2013). *Viiskova osvita v systemi bezpeky i oborony derzhavy* [Military Education in the system of security and defense of the state]. *Nauka i oborona*, no.4, pp. 21–28. [in Ukrainian]
3. Telelym V. M., Prykhodko Yu. I. (2013). *Pidhotovka viiskovykh fakhivtsiv v konteksti suchasnykh form i vydiv zbroinoi borotby* [Training of military specialists in

the context of modern forms and types of armed struggle]. *Zbirnyk naukovykh prats Viiskovoho instytutu KNU im. T. Shevchenka*, no. 42, pp. 198–210. [in Ukrainian]

4. Telelym V. M., Prykhodko Yu. I. (2014). *Monitorynh v systemi pidhotovky viiskovykh fakhivtsiv* [Monitoring in the system of training military specialists]. *Zbirnyk naukovykh prats Viiskovoho instytutu KNU im. T. Shevchenka*, no. 45, pp. 256–265. [in Ukrainian]

5. Punda Yu. (2018). *Osvita – holovna investytsiia v rozvytok liudskoho kapitalu sektoru bezpeky i oborony Ukrainy* [Education is the main investment in the development of human capital in the security and defense sector of Ukraine]. *Nauka i oborona*, no. 1, pp. 34–40. [in Ukrainian]

6. Didenko O. V. (2016). *Vyklyky suchasnosti, tendentsii ta problemy profesiinoho vykhovannia maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv* [Challenges of our time, trends and problems of professional education of future Border Guard officers]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Serii: pedahohichni nauky*, no. 1(3), pp. 70–81. [in Ukrainian]

7. Zabolotnyi O., Zelnytskyi A., Oliferuk V., Shabatina N. (2018). *Kadrovyyi potentsial zbroinykh syl i yakist vyshchoi viiskovoi osvity: analiz poniat ta systema zv'iazkiv* [Personnel potential of the armed forces and the quality of Higher Military Education: an analysis of concepts and a system of relations]. *Zbirnyk naukovykh prats “Viiskova osvita” NUOU*, no. 2(38), pp. 92–103. [in Ukrainian]

8. Zakon Ukrainy (2018). “*Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy*” [Law of Ukraine “On national security of Ukraine”]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>. [in Ukrainian]

9. Tarshilova L. S., Kozubtsova L. M., Kozubtsov I. N. (2022). *Metodologicheskaia kultura kak slozhnaia sotsialnaia kharakteristika professionalnoi deiatelnosti* [Methodological culture as a complex social characteristic of professional activity]. *GENZH Obrazovatelnye nauki i psikhologiiia*, no. 1(62), pp. 12–18. Retrieved from: <http://gesj.internet-academy.org.ge/download.php?id=3501.pdf&t=1>. [in Russian]

10. Yahupov V. V. (2000). *Metody navchannia viiskovosluzhbovtsiv* [Methods of training military personnel]. *Zbirnyk naukovykh prats Viiskovoho humanitarnoho instytutu NAOU*, no. 4(17), pp. 80–85. [in Ukrainian]

11. Didenko O. V. (2014). *Osoblyvosti vprovadzhennia kompetentnysnoho pidkhodu u profesiinu pidhotovku maibutnikh ofitseriv u VNZ* [Features of implementing a competence-based approach in the professional training of future officers in higher education institutions]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*, no. 3. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2014_3_6. [in Ukrainian]